SEAT No.__________

[A-40]

No. of Printed Pages: 01

Sardar Patel University

M. A. (Final) (External) Examination Sanskrit (New)

Tuesday Date: 20/07/2021 **Time: 02.00 P.M. to 04.00 P.M.**

MAFESAN505: Nyaya: Nyayabhashya (Adhyaya- 1 & 2) & Nyayasiddhantamuktavali (Anumankhand)

Total Marks: 70

પ્રશ્ન:૧ પ્રમેય વિશે સવિસ્તર નોંધ લખો. (૧૭)

અથવા

પ્રશ્ન:૧ ઉપમાન પ્રમાણનું મહત્ત્વ સ્પષ્ટ કરો. (૧૭)

પ્રશ્ન:૨ અનુવાદ સહિત સમજાવો (ગમે તે એક) (૧૮)

१. उपलब्धिसाधनानि प्रमाणानीति समाख्यानिर्वचनसामार्थ्यात् बोद्धव्यम्। प्रमीयतेऽनेनेति करणार्थाभिधानो हि प्रमाणशब्द:। तद्विशेषसमाख्याया अपि तथैव व्याख्यानम्। किं पुन: प्रमाणानि प्रमेयभिसंप्लवन्ते? अथ प्रतेप्रमेयं व्यवतिष्ठन्त इति? उभयथा दर्शनम्, 'अस्त्यात्मा'इत्याप्तोपदेशत्प्रतीयते, तत्राऽनुमानम्–'इच्छाद्वेषप्रयत्नसुखदु:खज्ञानान्यात्मनो लिङ्गम्' इति, प्रत्यक्षं–युञ्जानस्य योगसमाधिजनात्ममनसि: संयोगविशेषादात्मा प्रत्यक्ष इति। अग्निराप्तोपदेशात्प्रतीयते 'अत्राग्नि:' इति, प्रत्यासीदता धूमदर्शनेनानुमीयते, प्रत्यासन्नेन च प्रत्यक्षत उपलभ्यते। व्यवस्था पुन:– 'अग्निहोत्रं जुहुयात् स्वर्गकाम:' इति, लौकिकस्य स्वर्गे न लिङ्गदर्शनम्, न प्रत्यक्षम्। स्तनयित्नुशब्दे श्रूयमाणे शब्दहेतोरनुमानम्, तत्र न प्रत्यक्षम्, नागम:। पाणौ प्रत्यक्षत उपलभ्यमाने नानुमानम्, नागम इति।

२. तत्पूर्वकमित्यनेन लिङ्गलिङ्गिनो: सम्बन्धदर्शनं चाऽभिसम्बन्ध्यते। स्मृत्या लिङ्गदर्शनेन चाऽप्रत्यक्षोऽर्थोऽनुमीयते। पूर्ववदिति–यत्न कारणेन कार्यमनुमीयते, यथा मेघोन्नत्या भविष्यति वृष्टिरिति। शेषवत्–यत्न कार्येण कारणमनुमीयते, पूर्वोदकविपरीतमुदकं नद्या: पूर्वत्वं शीघ्रत्वञ्च दृष्ट्वा स्रोतसोऽनुमीयते भूता वृष्टिरिति। सामान्यतोदृष्टम्– व्रज्यापूर्वकमन्यत्र दृष्टस्याऽन्यत्र दर्शनमिति, तथा चाऽऽदित्यस्य, तस्मादस्त्यप्रत्यक्षाऽप्यादित्यस्य व्रज्येति। अथवा पूर्ववदिति–यत्न यथापूर्वं प्रत्यक्षभूतयोरन्यतरदर्शनेनाऽन्यतरस्याऽनुमानम्,ऽप्रत्यक्षस्याऽनुमानम्, यथा धूमेनाऽग्निरिति। शेषवन्नाम परिशेष:, स च प्रसक्तप्रतिषेधेऽन्यत्राऽप्रसङ्गाच्छिष्यमाणे सम्प्रत्यय:, यथा सदनित्यमेववादिना (१) द्रव्यगुणकर्मणामविशेषेण सामान्यविशेषसमवायेभ्यो विभक्तस्य (२) शब्दस्य, तस्मिन् द्रव्यकर्मगुणसंशये, न द्रव्यम्, एकद्रव्यत्वात्, न कर्म, शब्दान्तरहेतुत्वात्, यस्तु शिष्यते सोऽयमिति शब्दस्य गुणत्वप्रतिपत्ति:।

પ્રશ્ન:૩ પ્રત્યક્ષપરીક્ષા વિશે ચર્ચા-વિચારણા કરો. (૧૭)

અથવા

પ્રશ્ન:૩ અવયવી અંગેનો નૈયાયિકોનો અને બૌદ્ધોનો મત સ્પષ્ટ કરો. (૧૭)

પ્રશ્ન:૪ પરામર્શ વિશે નોંધ લખો. (૧૮)

અથવા

પ્રશ્ન:૪ પૂર્વપક્ષવ્યાપ્તિ વિશે નોંધ લખો. (૧૮)